

ASSOCIACIÓ DE MESTRES ROSA SENSAT

Els nostres principis, i com ens hem fet grans

Tal com ha escrit Josep González-Agàpito, no es pot explicar la creació de l'Escola de Mestres Rosa Sensat –després convertida en Associació– sense el somni que hi ha al darrere i sense el compromís ètic que significà la seva fundació. El seu objectiu era canviar l'escola perquè esdevingués, en el pla personal, un instrument de dignificació humana i d'educació integral dels alumnes, per assolir una societat democràtica. El nom el suggerí Alexandre Galí en homenatge a la gran mestra i feminista morta gairebé en l'oblit i vergonyosament represaliada pel franquisme. Des de la seva creació l'entitat és un dels actius més rellevants de l'educació contemporània a Catalunya.

L'Escola de Mestres Rosa Sensat es va presentar el 29 de setembre de 1965 i va iniciar les seves activitats el 4 d'octubre següent amb un 'curs de tarda' sobre didàctica de les Ciències Naturals, impartit per Angeleta Ferrer, filla de Rosa Sensat.

En la nova Escola de Mestres confluïren els pedagogs i pedagogues d'abans de la guerra –Alexandre Galí, Artur Martorell...– i les noves generacions d'educadores i educadors representats per Marta Mata, M. Teresa Codina, Anna Maria Roig, Maria Antònia Canals, Pere Darder, Enric Lluch i Jordi Cots, que en van ser els fundadors.

Poc després de la fundació de l'entitat es va veure que el conjunt d'escoles partidàries d'una renovació pedagògica demanaven no només formació sinó també acció de política educativa comuna. D'aquesta manera va néixer el 1967 Coordinació Escolar, que aplegà una cinquantena d'escoles actives que compartiren els següents principis:

- o La tasca de l'escola en la formació de l'infant s'entén com un servei a la societat.
- o Cal proporcionar als mestres una preparació i una possibilitat de progrés professional, així com una remuneració socialment digna.
- o El servei de l'escola s'estructurarà en la línia de la pedagogia activa, basada en l'activitat de l'infant, fent que descobreixi el que estigui al seu abast, formant la seva llibertat personal i les seves habilitats socials. Ha de ser una educació adaptada al context de l'infant.
- o Es considera important la limitació d'alumnes a un nombre adequat, el treball en equip dels mestres dins de l'escola, i un pla de col·laboració efectiva amb els pares.
- o L'escola s'ha d'obrir a infants de totes les procedències, sigui per diversitat econòmica, lingüística o religiosa.

El creixement de l'entitat va fer que de seguida es necessités una estructura administrativa, que amb el temps anà creixent, i es dotà la institució d'una bona biblioteca com a element d'estudi i aprofundiment teòric, que treballà des del principi en el camp de l'orientació de la lectura infantil. A més de les publicacions pròpies s'arribà a acords amb algunes editorials i al llarg de la seva història s'han publicat centenars de títols. El 1974 l'associació va veure néixer la revista *Perspectiva escolar*, que enguany té, doncs, 48 anys de vida. El 1981 va néixer *Infància*, que en té 41.

És un fet que la fundació i expansió de Rosa Sensat propiciarà un capgirament de la funció del mestre a la societat. La imatge del mestre compromès amb la transformació social a través de l'escola, com eren les fundadores, recollia la visió forjada pels anys de l'escola catalana republicana. Una visió de compromís que amb la dictadura s'havia anat erosionant arribant als anys seixanta a veritable crisi que porta a la fallida del rol social tradicional del mestre. L'autoritat de la família i del professorat comença a ser contestada i això fa sorgir una nova relació entre mestre i alumnes. La multitudinària assistència a les Escoles d'Estiu dels anys setanta i primera meitat dels vuitanta confirmen el paper

destacat d'aquests nous mestres com a agents dels canvis que requeria una societat després dels quaranta anys de dictadura.

A la vegada, les Escoles d'Estiu mobilitzen milers de mestres, els quals, amb les seves inquietuds pedagògiques, socials i polítiques, transformen profundament l'associació. Ala anys setanta es fa palès el replantejament intern del moviment sobre la tipologia de les seves escoles i a qui van adreçats els beneficis d'una educació activa i de qualitat. Es fa una crítica de la dependència ideològica que significa el suport econòmic del sector empresarial catalanista que finança Rosa Sensat, la qual cosa en suposa el trencament definitiu.

La X Escola d'Estiu de 1975 feia pública la declaració titulada «**Per una nova Escola Pública**», que definia el model d'escola catalana pública que havien debatut i elaborat els assistents. L'any següent, el 1976, es va fer públic el manifest «Per una nova Escola Pública Catalana» que despertà interès, adhesions i també fermes oposicions. El document tenia sis apartats: organització general del sistema educatiu, escola i medi social, gestió dels centres, definició pedagògica de la nova escola pública, la formació de l'ensenyant i, finalment, l'estatut i el sindicat dels treballadors de l'ensenyament. Els punts més rellevants eren els següents:

- o La planificació de l'estructura, continguts i mètodes educatius ha de ser decidida amb el control i la participació directa de totes les forces socials populars.
- o El sistema educatiu és un dels serveis públics fonamentals i, per tant, l'ensenyament no ha de ser una font de benefici ni un instrument de control ideològic i social.
- o L'escola ha de ser pública i única, entesa com un model únic quant a infraestructura i dotació de material, qualitat pedagògica, rigor científic, nivells de coneixement, capacitat professional i sou. Aquest model pressuposa garantir l'escolarització total i la desaparició de l'ensenyament privat.
- o El caràcter nacional de l'escola, és a dir, la seva adequació als trets específics de la societat, es tradueix en la planificació i administració de l'escola, en la programació dels seus continguts i en la llengua.
- o La nova escola pública ha de ser totalment gratuïta en tots els nivells de l'ensenyament; aquesta gratuïtat es refereix no només a l'escolarització, sinó també a tots els elements necessaris per portar a terme una pràctica educativa correcta.
- o L'escola ha d'esdevenir un medi ric i estimulador, que tingui com a objectiu, enfront del fracàs, l'èxit de tots els infants, i la contribució a la seva formació integral.
- o La societat ha d'arbitrar els mitjans necessaris perquè el dret de tots els ciutadans a l'educació es faci realment efectiu, no només en igualtat de condicions, sinó de manera que compensi com més millor les deficiències culturals i de desenvolupament producte de les diferències de medi geogràfic i de nivell socioeconòmic.
- o L'escola ha d'introduir els alumnes a la realitat social. En una societat democràtica els ha de fer conèixer les diferents opcions i els ha de donar progressivament la metodologia per analitzar aquesta realitat social i transformar-la cada cop de forma més autònoma.
- o Globalment l'escola ha d'estimular els valors d'una societat democràtica: solidaritat, respecte a l'altre, actitud de diàleg...
- o L'escola ha de respectar l'evolució de l'infant en el sentit de no imposar-li cap concepció religiosa o política de la realitat. El pluralisme i l'aconfessionalitat seran assegurats en tots i cadascun dels centres sense excepció.
- o L'escola ha d'estar lligada al seu context social concret. Aquest aspecte s'entén en tres sentits: 1) Que el medi extern entri dins el treball estrictament escolar. 2) Que l'activitat

escolar aporti a la col·lectivitat elements de promoció. I 3) Que fora de l'horari escolar el centre serveixi d'estímul cultural del medi on l'escola està situada.

- o La gestió del centre ha de recaure en un Consell d'Escola, màxim òrgan de representació i de decisió, amb competències econòmiques, organitzatives i de definició de les línies generals de la pedagogia del centre.
- o L'escola és un canal de promoció individual i col·lectiva de tota la població. Tots els infants hi han de tenir el seu lloc, han de trobar-hi allò que cada un necessita per al seu ple desenvolupament dins el pla de progrés col·lectiu del país.
- o L'escola ha de fer una tasca de sensibilització i de reflexió sobre el fet nacional català i ha de posar els mitjans perquè tots s'hi integrin per un igual. Això cal fer-ho a través d'una inserció concreta en el medi més proper com a punt de partida per al coneixement de tot el país, en tota la seva realitat nacional, en tota la seva problemàtica i des de tots els aspectes: geografia, història, economia, política... En els nens d'origen immigrant cal conjuminar-ho amb la reflexió sobre la pròpia immigració i amb la informació adequada de la cultura d'origen, i això com a camí normal d'integració.
- o La llengua de l'escola ha de ser la catalana, amb una tendència clara i decidida de catalanització lingüística dels nens i de les nenes que no la tinguin com a pròpia.
- o Els organismes generals de planificació i organització educativa han de garantir l'assoliment d'uns nivells per a tota la població escolar i unes bases de metodologia pedagògica d'acord amb les adquisicions científiques actuals en el terreny de l'educació.
- o Els subjectes d'educació especial han de ser assumits per totes les institucions del sistema. La nova escola pública hauria d'assumir aquests infants en la majoria dels casos i s'hauria de proveir dels mecanismes específics per a fer-ho. En segons quins casos caldrà crear institucions no marginadores ni proteccionistes, que permetin als nens d'ocupar el lloc social que els pertany.
- o Tots els ensenyants, independentment del nivell educatiu en què exerceixen, han de posseir una sòlida formació pedagògica en tant que ensenyants. Aquesta formació haurà de ser unificada al màxim per a tots els futurs ensenyants, i caldrà considerar el nivell en el qual exerciran com una especialització i no pas com una escala de categories entre els ensenyants.
- o La nova escola pública ha de ser portada per un cos únic d'ensenyants, des de la llar d'infants fins a la universitat, caracteritzat per una formació i unes condicions laborals unificades.

Trenta anys més tard, l'associació veu la necessitat de recuperar aquell esperit inicial i actualitzar-lo en el nou context. El manifest de la 40a escola d'estiu (juliol de 2005) «Per una nova educació pública», reafirma els deu punts anteriors, però hi afegeix els matisos següents:

- o Parteix de la utopia d'una Europa pacífica, democràtica en la que l'educació és el camí d'emancipació d'homes i dones, en una societat marcada per la diversitat. Una diversitat que no només cal respectar, sinó que cal potenciar com un element fonamental de la riquesa cultural, lingüística, política i pedagògica.
- o Destaca el moment de crisi de les institucions democràtiques, de crisi de la institució escolar front els reptes de la globalització i la societat del coneixement, els interessos del mercat en una societat marcada pel neoliberalisme i l'individualisme competitiu i consumista.
- o Destaca també els malestars provocats per les desigualtats creixents, la crisi ecològica,

Però, a desgrat de tot, diu el manifest de 2005, “volem afirmar que l'educació, més que en crisi, es troba en **una cruïlla**. Cap on pot anar? Quin pot ser el nostre paper en el context actual, complex i per tant esperançador i apassionant? Quin pot ser el nostre paper per construir una nova utopia per al futur comú? (...) Una educació que és un procés de coconstrucció d'identitat, coneixement i valors, de persones democràtiques que poden pensar per elles mateixes, una educació que té per objectiu l'emancipació, la llibertat. Una educació que es fonamenta en una pràctica ètica i política. Proposem, doncs, una nova educació de tothom per a tothom, una educació com a responsabilitat social, responsabilitat pública”. A continuació es presenten els deu punts que defineixen **la nova educació pública**:

1. El deure d'educar és inherent a l'espècie humana.
2. Educar és responsabilitat i comesa col·lectiva, i manté una relació consubstancial amb un projecte democràtic, en el qual la ciutadania defineix el bé comú. Respecta la diferència, promou la solidaritat i una ètica de l'encontre que respecta l'alteritat.
3. Es fonamenta en una imatge positiva de l'infant com a persona activa i subjecte de drets que des del naixement té un lloc en la societat, i la societat ha de respectar i donar suport.
4. Les famílies, amb tota la diversitat que representen, són protagonistes essencials de l'educació.
5. Contempla els contextos no escolars, espais públics on hi ha interacció educativa, com a contextos educatius.
6. Concep una escola més holística i integral, que no sense separa cura i educació, raó i emoció, ment i cos. Entén l'educació com un procés de construcció de coneixement, valors i identitat. Un espai de trobada i aprenentatge democràtic; un lloc de recerca i creativitat, convivència i plaer, pensament crític i emancipació. L'escola és la institució que garanteix l'accés de tothom a tot. En conseqüència és inclusiva i és incompatible amb qualsevol lògica de selecció.
7. Reclama el compromís potent d'educadores i educadors com a acompanyants d'infants i joves en el procés educatiu. Uns educadors i educadores que estan oberts, que treballen en equip, que es formen en la teoria i la pràctica, i que veuen en l'exercici de la professió una recerca contínua. Que estan interessats per la cultura i el món contemporani i l'interroguen críticament.
8. El currículum, coneixements, aprenentatge és prioritzen a partir d'allò que és absolutament necessari per exercir la ciutadania. Per tant no són permanents ni immutables sinó que s'adapten al context.
9. L'avaluació com un procés continuat, un procés participatiu i democràtic, que compta amb totes les i els protagonistes de la comunitat.
10. La participació és un valor essencial, expressió democràtica d'una responsabilitat col·lectiva i un interès públic. Per això tota autoritat es basa en la competència, la responsabilitat i la participació i s'inclou la comunitat sencera a cada un dels nivells de governança.

El manifest acaba amb el compromís de les persones signants de fer realitat els deu punts que conté, i el de vetllar perquè les reformes i les polítiques educatives avancin en la direcció de la utopia que acabem de descriure.

Text escrit per David Pujol com a material de base per al Procés obert Repensar Rosa sensat curs 2022-23.